

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Examen Confessariorum Repetitum

Schoonaerts, Gregor

Coloniæ Agrippinæ

VD18 14542323-001

Tractatus De Contractibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41226

212 TRACTATUS DE CONTRACTIBUS:
dendum suum honorem, animositatem, &c. sub-
jacet pœnis suprà dictis.

TRACTATUS
DE
CONTRACTIBUS.
CAPUT PRIMUM.

De Contractu in genere.

§. 1. *De natura Contractûs.*

Contractus strictè sumptus definitur: *Duo-
rum, pluriumve libera conventio, gignens
mutuam obligationem.*

Alius est explicitus, implicitus alius. Alius lu-
crativus, in quo pars altera nihil rependit, ut
promissio liberalis, commodatum, &c. Alius oner-
osus, in quo aliquid rependitur, ut *emptio,
venditio &c.*

- P. 1. An ad valorem contractûs requiratur vo-
luntas præstandi ea, ad quæ contractus obligat?
R. Neg. Quia contractus solùm requirit consen-
sum, quo suscipitur obligatio ad aliquid præ-
standum: potest autem quis absolutè consen-
tire in obligationem, volendo se obstringere
ad aliquid præstandum, quamvis in executio-
ne id præstare nolit, sed fallere intendat.
2. Qualis consensus ad valorem contractûs re-
quiritur?

R.

R. In foro fori sufficit consensus verbis expressus, quia cum homines internas voluntates immediatè intueri nequeant, de illis per externa humanæ societatis signa judicant: in foro conscientiaë requiritur consensus internus: contractus enim essentialiter requirit consensum in obligationem: verba autem consensum non efficiunt, sed dumtaxat significant.

3. Quomodo error, & dolus contractum vitiant?

R. 1. Error, & dolus circa substantiam rei contractum quemlibet enervant penitus: tunc enim deest verus consensus. Qui emit vitrum, putans esse gemmam, non consentit in vitrum.

R. 2. Si error circa qualitatem rei sit antecedens, & contrahens à qualitate, quæ ad contractum movet, tamquam à conditione vim sui consensûs expressè suspensam velit, contractus corrumpitur, quia deficit conditio, à qua valor contractûs ex intentione contrahentis pendet: si autem error tantùm sit concomitans, contractus subsistit, quia reverà hîc & nunc se obligat.

4. An valeat contractus inritus ex metu?

R. 1. Contractus inritus ex metu gravi proveniente à causa naturali, est validus, ut si quis metu infamiae contrahat matrimonium cum sua concubina.

R. 2. Dum contractus inritus ex metu gravi injustè incusso, qui ad extorquendum contractum non ordinatur, robore suo non destituitur, ut si quis timens expugnationem civitatis injustè

obsessæ, offerat inire matrimonium cum sore
re principis obsidentis, supposito, quòd civitas
in illum finem non obsideatur. Ratio est, quia
licèt contrahens possit meritò conqueri de tali
metu, non potest tamen conqueri de illo, qua-
tenus contractum respicit.

ꝛ. 3. Dum metus gravis, ad extorquendum con-
tractum ordinatus, incutitur, sed justè, con-
tractus validus est, tam jure naturali, quàm po-
sitivo, cùm coactus rationabiliter conqueri
non possit, quòd pleniori non gaudeat liber-
tate.

ꝛ. 4. Si metus gravis incutiatur injustè, & ad
extorquendum consensum ordinètur, con-
tractus tum onerosus, tum lucrativus jure na-
turæ est invalidus. Sub hoc metu etiam com-
prehende metum reverentialem, qui nascitur
ex reverentia parentibus debita, præsertim si
graves addantur minæ. Ratio est, quia tunc
deest consensus liber ea libertate, quam æqui-
tas naturalis, & jura societatis humanæ postu-
lant; siquidem rationi consonum apparet, ut
nemo absque causa rationabili obligetur ex
contractu, nisi spontè volens, securè que con-
sentiens. Id ipsum statuitur cap. *Ad audien-
tiam, de his, quæ vi, metûsve causâ fiunt, carere
debent robore.*

ꝛ. 5. An juramentum promissorium, gravi metu
injustè extortum, jure naturæ obliget?

ꝛ. Multò probabilior, & practicè securior est
sententia affirmans. Constat ex variis capitulis,
& S.

& S. Thom. 2. 2. q. 89. a. 7. ad 3. Accipe Cap. unum pro multis. Cap. *Si verò*. de jure jurando, ubi Alexander III. rogatus ab Archiepiscopo Senonensi, quid agendum sit, si aliquis alterum gravissimo metu sub religione juramenti jus suum refutare coëgerit, ipsumque sibi retinuerit; responder: *Non est tutum quemlibet contra juramentum suum venire, nisi tale sit, quod servatum vergat in interitum salutis eterne: nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne authores perjurii videamur.*

§. 2. *De Contractu conditionato.*

P. I. **A**N conditio de præsentī, vel præterito suspendat contractum?

R. Neg. sed simul ac conditio existit, conventio statim vim habet; si autem non existat, pactum ab initio nullum est: quia quisquis ita contrahit, animo sic affectus est, ut suppositâ conditionis existentia, contractum illicò valere velit.

2. An conditio de futuro contingenti suspendat contractum usque ad eventum illius?

R. Plerumque, quia contrahentes animo sic affecti sunt, vel esse solent, ut eventum conditionis velint expectare, & efficaciam sui consensûs interea suspendant.

Dixi: *Plerumque*, quia si contractum ab initio valere velint, supposito quòd conditio ponenda sit, contractus ab initio, aut valet, aut omninò irritus est.

3. An contractus, sub conditione de futuro initus, positâ conditione statim valeat?

R. Aff. Quia positâ conditione non est amplius ratio suspendendi efficaciam consensûs, & obligationem contractûs, qui proinde ex conditionato transit in absolutum.

4. An, qui contraxit sub conditione de futuro, pendente conditione possit resilire?

R. Neg. Quia taliter contrahendo iniecit sibi obligationem expectandi eventum conditionis, & illâ positâ contractum ratum habendi.

5. An valeat contractus initus sub conditione impossibili, aut turpi?

R. 1. Omnis contractus sub conditione impossibili initus jure naturæ est invalidus.

R. 2. Conditiones turpes, quæ apponuntur ut obligatoræ, æquiparantur impossibilibus, & contractum jure naturæ destruunt.

Dixi: *Speçtato jure naturæ*; quia quamvis conditiones impossibiles, & turpes etiam à jure positivo ut irritantes habeantur, in testamentis & matrimoniis habentur pro non adjectis.

Hoc intellige de conditionibus turpibus, quæ non sunt contra matrimonii substantiam, quales sunt, *si alter dicat alteri: Contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore, vel facultatibus digniorem, aut si pro questu adulterandam te tradas, matrimonialis contractus, quantumcunque sit favorabilis, caret effectu.* Greg. IX. cap. Finali de conditionibus appositis.

CASUS I.

Petrus promittit Paulo florenos centum &c. Si inimicum Petri occiderit; queritur, an patratu homicidio obligetur Petrus ad dandum centum Paulo?

R. Si Petrus non intendat alterum obligare ad homicidium perpetrandum, sed vim, & efficaciam sui consensûs usque ad positionem occisionis suspendens, & ipsâ positâ se obligare velit ad prædictam pecuniæ summam, contractus videtur jure naturæ subsistere.

§. 3. *De Promissione, Donatione, Deposito, Commodato, & Precario.*

Promissio est, *deliberata, & gratuita fidei obligatio* alteri facta de re licita & possibili præstanda.

1. An promissio obliget ante acceptationem?

R. Neg. Saltem ex justitia: quia promissio ante acceptationem, nondum est contractus.

Dixi: *ex justitia*, quia promissio nondum acceptata obligare potest ex veracitate; si enim exteriùs quidpiam promittam absenti, teneor efficere, ut verba mea suam sortiantur veritatem.

2. Quomodo promissio exteriùs facta obligat?

R. Obligat ex justitia, quamvis non sit onerosa, sed liberalis. Ratio est, quia ejusmodi promissione jus acquiritur promissario, & promissor fidem suam obligat, quæ est fundamentum justitiæ. Promissio obligat sub gravi, si materia sit gravis.

3. An promissio ob turpem causam facta obliget?
 R. Neg. Nequidem opere perpetrato, quia priusquam opus ponatur, promissio est nulla: *Si flagitii faciendi, vel facti causâ concepta sit stipulatio, ab initio non valet.* Lege 123. ff. *De verborum obligationibus*: Ergo etiam opere perpetrato similis promissio nihil roboris habet: *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.* Ita regula 18. Juris in sexto.

4. Quid est donatio?

R. Est *gratuita doni collatio, que fit absque debito justitiæ ex parte donatoris, & nullam justitiæ obligationem parit in donatario.*

Donatio alia *inter vivos*, quâ donator vult, rem donatam se vivo fieri alterius; alia est donatio *mortis causâ*, quâ tantum post mortem suam rei dominium vult translatum.

5. Quinam donare possunt?

R. Illi soli, qui dominium habent suarum rerum, & facultatem à jure non impeditam.

6. Assigna aliquos casus, in quibus revocantur donationes.

R. 1. Donatio *mortis causâ* potest revocari à donatore, quamdiu vivit, quia voluntas hominis usque ad mortem est ambulatoria.

R. 2. Donatio *inter vivos* potest quandoque revocari etiam post rei traditionem. 1. Quando est inofficiosa, id est, quando facta est contra officium paternæ pietatis erga liberos, ut si proles ideo carere debeat legitimâ portione: constat ex Lege 1. Codice *de inofficiosis donatio-*

nibus lib. 3. tit. 29. 2. Ob ingratitudinem donatarii, V. G. si atroces injurias verbo, vel facto intulerit donatori, vel si gravamina, ad quæ in donatione se obstrinxerat, adimplere contemnat.

℞. 3. Donatio revocari potest ob prolem legitimam ex insperato natam. Constat ex lege 8. *Si umquam* Cod. de revocandis donationibus: quia non censetur donator voluisse casum illum comprehendere.

7. Assigna aliquos casus, in quibus promissio definit obligare.

℞. 1. Si executio fiat impossibilis, aut illicita. 2. Si relaxetur à promissario, vel alio auctoritatem habente. 3. Si talis mutatio superveniat, ut promissor non censeatur casum illum voluisse comprehendere. 4. Si promissarius fiat insigniter ingratus.

8. Quid depositum, comodatium, quid precarium?

℞. 1. Depositum aliquando sumitur pro re deposita, aliquando pro ipso contractu, seu depositione. In hac ultima acceptione definitur: *Contractus, quo res alterius custodia committitur, ut integra restituatur.*

℞. 2. Commodatum, & precarium quandoque etiam accipiuntur pro contractu, quandoque pro re comodata, vel precario data.

Contractus comodati est, *rei quo ad usum gratuita concessio, usque ad certum tempus, ante quod repeti non potest.* Contractus precarii est, *rei quo ad usum gratuita concessio, quovis tempore revocabilis.*

CA-

CAPUT II.

De Testamentis &c.

§. 1. Quid, & quotuplex ultima Voluntas.

ULTIMA voluntas est voluntatis nostræ iusta sententia de eo, quod quis vult post mortem suam fieri. Communiter recensentur hæ quasi species, scilicet Testamentum, Codicillus, Legatum, Fidei-commissum, & Donatio mortis causâ.

Testamentum est, Voluntatis nostræ sententia, quâ Heres immediatè instituitur, directè quidem, & ex propriâ talis dispositionis naturâ, non autem ex privilegio: quod ultimum addo, ut excludatur Codicillus militis, quo ex speciali privilegio potest directè hæres institui, ut patet ex lege 36. Militis. ff. de testamento militati l. 29. tit. 1.

Testamentum solemne requirit septem testes rogatos, masculos, puberes, & subscribentes.

Excipitur 1. testamentum militare, 2. Ruribus vel coram Principe factum. 3. Testamentum inter liberos, ad quod solùm requiruntur duo testes, possuntque esse femine, nec debent esse rogati, aut subscribere.

Codicillus est, ultimæ voluntatis dispositio, quâ circa testamentum aliquid explicatur, demitur, additur, aut aliter immutatur absque hæredis institutione. Requirit quinque testes non necessariò rogatos, inter quos possunt etiam esse mulieres.

Fidei-commissum est, ultima voluntatis dispositio,

sicio, quâ testator sui heredis fidei aliquid committit tradendum alteri. Numerus legitimus testium fidei-commisssi quinariis.

Legatum est, ultima voluntatis dispositio, quâ testator ex eo, quod universim heredis foret, aliquid alteri directis verbis confert.

§. 2. *Expenduntur cætera ad hanc materiam spectantia.*

P. 1. **A**N testamentum ad pias causas valeat independenter à solemnitatibus jurè civili requisitis?

R. Aff. & constat ex Cap. *Relatum* 1. ubi Alexander III. ita scribit: *Relatum est, quòd cum ad vestrum examen super relictis Ecclesia causa deducitur, vos, nisi septem, vel quinque idonei testes intervenerint, inde postponitis judicare, &c. mandamus, quatenus cum aliqua causa talis ad vestrum fuerit examen deducta, eam non secundum Leges, sed secundum Decretorum statuta tractetis tribus, vel duobus legitimis testibus requisitis, quoniam scriptum est: in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum.*

Ut valeant Testamenta, Codicilli &c. in foro conscientie, non requiruntur duo, tresvè testes, sed tantum ut valeant in foro externo: hinc si ponantur omnia, quæ jus nature postulat, licet nullus adsit testis, testamenta ad pias causas sunt in foro conscientie valida.

2. An testamenta solemnitatibus destituta valeant ad causas profanas?

R.

R. Utraque sententia valdè probabilis est: magis placuit Magistris nostris Petro Aragonio, & Michaëli Salonio sententia negans hâc ratione motis, talia testamenta & indubiè possunt per leges irritari ob periculum fraudis, de facto absolutè irritantur, ut constat ex §. 7. instit. Quibus modis testamenta infirmentur, lib. 2. tit. 17. ubi dicitur: *Imperfectum testamentum sinè dubio nullum est.* Et clariùs lege 12. *Si unus.* Codice de Testamentis. *Si unus de septem testibus defuerit, vel coram testatore omnes eodem loco suo, vel alieno annulo non signaverint, jure deficit testamentum.* Igitur sicut matrimonia clandestina, & donationes pupillorum sinè consensu tutorum factæ nulla sunt, & in foro conscientiæ robore carent, ita testamenta solemnitatibus juris destituta.

3. An hæres in conscientia teneatur tradere fidei-commissum, antequàm fateatur, sibi esse à testatore impositum?

R. Aff. Quia solemnitas testium non requiritur ad valorem talis fidei-commisssi; idem est de legato; sed in foro conscientiæ sufficit voluntas testatoris sufficienter manifestata hæredi, siquidem instit. *De fidei commissariis hereditatibus* lib. 2. tit. 23. §. ultimo Hæres dicitur *Perfidiâ tentus*, si interrogatus de voluntate testatoris eam negat.

4. An ultima voluntas defuncti possit ab alio mutari?

R. Hoc non posse fieri sinè justa causa: potest

tamen ex causa legitima, V. G. si ultima voluntas non possit impleri eo modo, quo voluit testator, modò fiat auctoritate publica; à Magistratu quidem quoad ultimas voluntates ad causas profanas: si verò ad causas pias, ab Ecclesiâ.

5. Qui possint esse testamentorum, & legatorum executores?

R. Omnes illi, qui jure non prohibentur, & omnes à jure non impediti testari possunt. Hinc femina potest esse executrix testamenti defuncti mariti: quod munus etiam durat, postquam ad secundas nuptias transvolavit; quandoquidem nullum jus potestatem ipsi adimat. Hujus officii capaces sunt minores, modò 17. ætatis annum compleverint, quia nec jure prohibentur, nec ætate. Similiter institui possunt testamentarii Sacerdotes, & Clerici sæculares, ob receptam ubique praxim. Religiosi testamenta exequi non possunt sinè Superioris licentia. Imò nec possunt cum Superioris licentia Fratres minores de observantia, ut constat ex Clem. *Exivi.*

6. Quis dicitur hæres ab intestato?

R. Ille, qui de jure succedit in bona defuncti, etiamsi nullum factum sit testamentum: censetur autem aliquis mori ab intestato, quando testamentum non condidit, vel si condiderat, nullum est ex aliquo defectu, V. G. quia revocatum &c.

CA-

CAPUT III.

De Mutuo, & Usura.

§. I. Quid Mutuum, & Usura?

Mutuum (quasi ex meo tuum) est, Contractus, quo traditur quoad dominium, & usum res consumptibilis constans numero, pondere, aut mensurâ cum obligatione restituendi postmodum similem in specie, & qualitate.

Dicitur *res consumptibilis*, ut vinum, oleum, frumentum, sicut & pecunia, quæ dicitur consumi respectu utentis non quidem physicè, sed moraliter.

Dicitur 2. *Constans numero, pondere, aut mensurâ*; quia non omnis res consumptibilis est materia mutui, sed tantum illa, quæ secundum communem usum & consuetudinem datur vel ad pondus, ut carnes &c. vel ad mensuram, ut triticum, vel ad numerum, ut pecunia: undè quia equus, arbor, & similia, non solent ordinariè tradi ad pondus, numerum aut mensuram, non reputantur materia hujus contractûs, sed pertinent potius ad permutationem.

Dicitur 3. *similem in specie*, & non in individuo; quia licet possit mutuatarius eandem rem numero restituere, si non sit consumpta, ad id tamen non tenetur vi mutui, quod per hoc differt à commodato, precario & locato, quæ necessariò restituenda sunt eadem numero.

Dicitur denique, *& qualitate*, quia non satis-

fa-

facit, qui reddit vinum novum pro veteri, album pro rubro &c. nisi consenserit mutuans.

Usura communiter definitur: *Contractus, quo ex vi mutui exigitur aliquid ultra sortem tamquam debitum.*

Dicitur, *ultra sortem tamquam debitum*: id est, ultra capitale, ultra id, quod dedisti. Dedisti 100. & recipis 105. 100. sunt sors, seu capitale, & 5. usura, seu fœtus. *Aliquid*: quodcumquè illud sit, sive temporale, sive Spirituale, sive pretio æstimabile, sive non, modò sit onus mutuatario. *Si fœneraberis homini, id est, mutuam pecuniam tuam dederis, à quo aliquid plus, quam dedisti, expectes accipere, non pecuniam solam, sed aliud plus, quam dedisti, sive illud triticum sit, sive vinum, sive quodlibet aliud, si plus quam dedisti, expectes accipere, fœnerator es.* Aug. conc. 3. in Ps. 36. v. 26. hinc Conc. Agathense decreto 2. *Usura est, ubi amplius requiritur, quam datur.* Usura dividitur in formalem, seu apertam, & virtualem, seu palliatam. Formalis est, quæ fit cum pacto expresso; virtualis, quando tacitè, vel interpretativè accipimus, vel exigimus lucrum ratione mutui, quamvis de eo non fiat expressa pãctio.

Usura alia est *realis*, quando accipitur lucrum usurariũ cum pacto expresso, vel tacito; alia *mental*, quando mutuamus animo accipiendi lucrũ vi mutui, nullo modo, ne quidem implicitè in pactum deducendo, vel manifestando. Si non sequatur lucrum, dicitur *Usura purè mentalis*, si sequatur tamen absque pacto, *usura mentalis mixta.*

P. 1. An sit usura aliquid exigere tamquam debitum ex gratitudine.

R. Aff. Contrarium proscriptum est ab Innoc XI. *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia, aut gratitudine debitum.*

2. Quo jure prohibetur usura?

R. 1. Jure humano tam civili, quàm Canonico, constat ex pœnis, quæ in usurarios publicos statuuntur, excommunicantur Laici, suspenduntur Clerici. Hinc Conc. Lateranense sub Alex. III. *Usuras utriusque Testamenti pagina detestatur.* 3. Insuper jure naturali interdicta est usura, quia aliquid exigere absque justo titulo, juri naturæ adversatur.

C A S U S II.

Quid judicandum de illo, qui vicino suo dat mutuo 100. florenos, eâ lege, ut toto anni decursu nullibi, præterquàm in officina sua emat, idque pretio justo, nec majori, quàm alibi?

R. Judico cum ab usuræ sordibus non esse immunem, non quia panem unius assis, V. G. alle vendidit, quod justum est, sed quia alterum ad emendum apud se vi mutui obligavit, quod usurarium est. Idipsum resolvendum de mutuante, ut alter desinat à lite justa, & cedat certo juri, ne ædificium altiùs attollat, ut fenestram aliquam obturet, ut beneficium Ecclesiasticum conferam ut remutuet, pro mutuante fide jubeat, & verbo, quotiescumque aliquid onus, cui mutuator non subjacet, mutuatarie imponitur, usura comittitur.

CA.

CASUS III.

Quomodo procedet animarum director cum mercatore, qui multo tempore merces suas credito pluris vendidit, quam paratâ pecuniâ?

R. Si non vendiderit suprâ pretium rigorosum, sed intrâ terminos pretii justî & rigorosi manserit, sic tamen, ut ulnam panni V. G. dilatâ solutione, vendiderit solidis 20. quam libenter venderet 19. vel fortè minoris, præsentibus pecuniis, declarabit eum non teneri ad aliquam restitutionem. Si tamen, secluso damno emergente, lucro cessante, similibusque extrinsecus, ob dilatam solutionem carius vendiderit, quam paratâ pecuniâ, ita scilicet, ut ultrâ pretii summâ limites processerit, Confessarius declarabit eum eò usquè peccasse contra justitiam, atque ad restitutionem obligari.

CASUS IV.

Thesaurarius cujusdam Principis &c. pecunias domini sui, ipso inscio, clam negotiationi impendit, undè & ditissimus evasit, sinè ullo tamen rerum domesticarum Principis detrimento. Morti proximus vult testamentum condere, consulitque Confessarium, quid agendum de opibus ex aliena pecunia acquisitis: an debeat eas legare Principi, &c. An possit salvâ conscientiâ dare consanguineis?

R. Cùm pecunia de se sit sterilis, potest The-
saurarius ille de istis divitiis pro libitu disponere, perindè ac de aliis suis bonis; unde potest legare amicis, neque in ullo Principi est obnoxius, licèt fortè deliquerit, pecuniis ejusmodi, sine domini consensu, hoc pacto utendo. P 2 CA.

Quid agere debet Confessarius cum usurario?

R. Petendum 1. An esset usurarius publicus, an verò occultus, quia ut patebit, diversimodè sunt tractandi. 2. Quoties commiserit peccatum mortale usuræ? 3. Obligandus efficaciter ad restitutionem omnium, quæ injustè per usuras extorsit, quàm primùm faciendam, & conferendo in pios usus, si incerta sint, & quorum domini ignorantur; certa verò restituendo iis, à quibus sunt usurariè accepta. Sin autem bona ipsius non sufficiant ad omnia restituenda, certa præferenda incertis, & illi, qui diutiùs re suâ caruit, majorem partem restituendam judico, quia quò dominus diutiùs re suâ caruit, eò majus damnum & interesse passus est. Quòd si nihil restituere possit, nihil habens, non est ideo neganda illi absolutio, dummodo firmiter proponat restituere, cum primùm potuerit, veniens ad pinguiorem fortunam. Potest tamen sibi tantum retinere, quantum sufficit, nè incidat in extremam, vel gravem necessitatem, quia cum tanto sui incommodo non tenetur restituere, & dominus tunc exigens restitutionem irrationabiliter procederet. Nihil tamen ex illis retinere potest ad conservandum statum, in quo erat; qui enim est in ære alieno per usuras, furta, aut alias injustas acceptiones, tenetur restituere, etiamsi à statu excidere, & novæ vitæ degendæ rationem incurrere videretur, sicut & ille, qui quidem per injustam acceptionem debita contraxit, sed tamen in pauperem

riem incidit, eò quòd possessa in luxum expenderit.

De usurario manifesto in cap. *Quamquam. de usuris* statutur, ut nec ad sepulturam Ecclesiasticam, nec ad Confessionem cum absolutione admittatur, antequàm usuras, ut potest, restituerit, aut cautionem idoneam dederit de restituendo iis, à quibus illas extorsit, si præsentes sint, aut alioquin illis, qui possunt iisdem acquirere: vel si tales desint, loci Ordinario, vel ipsius vices gerenti, vel rectori Parochiæ, in qua idem usurarius habitat, idque coram fide dignis testibus de ipsa Parochia, aut coram aliquo Notario publico ex Ordinarii mandato &c. ita ut exprimat veram debiti formam, si sit manifesta; sin minus, aliam, moderandam arbitrio recipientis cautionem. Cæterùm, si usurarius ex inopia nec restituere, nec cautionem, id est, pignora, aut fidei-jurionem dare possit, sufficit, si juret, se dare non posse, seque satisfacturum, si unquam venerit ad pinguiorem fortunam.

CASUS VI.

Quid agendum Confessario cum usurario manifesto, constituto in probabili mortis articulo, in quo ipse nec satisfacere potest, nec idoneam cautionem dare?

R. Si res ità se habeat, audire debet volentem confiteri, & apparentem verè contritum absolvere: obrentà ab ipso intereà facultate declarandi Episcopo promissionem ab eo factam, ut ille ipsum, si convaluerit, aut hæredes ipsius,

si moriatur, compellat ad restitutionem promissam. Ita Navarrus in Enchir. c. 17. n. 279.

Porro manifestum usurarium, Navarrus ibidem ait, censendum eum, qui palam & notorie mutuo dat ad usuram, aut res suas ob solam pretii dilationem vendit manifestè supra rigorosum pretium. Neque necessè est cum quibusvis mutuo petentibus, aut ementibus tale quid faciat, sed sufficit, quòd manifestum sit tale quid ab ipso factum esse, aut per sententiam iudicis, aut aliàs notorium esse, prout citato idem loco Navarrus ait.

§. 2. Assignantur tituli tres, ob quos aliquid occasione mutui licitè exigitur, & accipitur.

Primus est, periculum extraordinarium, non omni mutuo intrinsecum, totam sortem amittendi, vel peculiaris difficultas in recuperanda sorte: quia periculum istud videtur pretio æstimabile, ut patet in assecuratione, & fidejussione. Tunc non exigitur auctuarium præcisè ratione mutui, sed ex alio titulo.

P. 1. Quænam sunt conditiones, ut ratione periculi extrinseci aliquid possit exigi ultra sortem?
¶. Hæ quinque: 1. Ut absit intentio lucrandi ex mutuo. 2. Debet periculum esse verum, morale & nullatenùs fictum. 3. Debet mutuaris fidejussorem, aut pignus non dedisse, vel non obtulisse. 4. Debet haberi ratio periculi, ita ut plus, aut minus requiratur, prout majus, aut

aut minus fuerit periculum. 5. Non debet mutuans ratione periculi plus exigere, quàm pro tali periculo vellet alteri dare.

Secundus est, lucrum cessans.

2. Quæ sunt conditiones, ut ratione lucri cessantis aliquid licitè exigatur, & recipiatur?
3. Sequentes: 1. Lucrum illud debet verò similiter esse obventurum, & prudenter expectatum. 2. Debet pecunia esse lucro proximè destinata, V. G. negotiationi, censui annuo emendo, domui, villæ, agro &c. sibi primâ occasione comparandis. 3. Ut mutuans non habeat aliam pecuniam mutuò dandam, præter eam, quæ lucro destinata est: excipe tamen, nisi aliam pecuniam justa de causa reservaret, v. g. ut prolem jam nuptiis maturam honesto matrimonio collocaret. 4. In ratione lucri sperati deducendæ sunt expensæ, pericula &c. cùm minoris valeat lucrum speratum, quàm de facto acquisitum. 5. Debet mutuatarius spontaneè consentire in compensationem lucri cessantis, & quidem ab initio: unde si in mutuatione nulla facta sit mentio lucri cessantis, nihil pro eo potest exigi, quia censetur mutuans illud condonâsse. 6. Non debet recipi auctarium antè sortem, aliàs non mutuares 100. V. G. sed 90. si ab initio reciperes 10. ratione lucri cessantis, & sic non servares æqualitatem, cùm minus lucrum speres ex 90. quàm ex 100. Denique, quod seriò mutuantibus est inculcandum, fieri debet mu-

tuatio ex animo caritatis, non ex animo avaritiæ, & sic debet esse dispositus mutuans, ut mallet pecuniam suam commercio, emptioni &c. quàm mutuò tradere, nisi mutuatario vellet benefacere, & ideo S. Thom. opusc. 7. de Usuris cap. 6. *In mutuis vitium usura annexum est ex eo, quòd fiant spe lucri.*

Tertius est, damnum mutuatori emergens Ratio est, quia si, ut alteri mutuarem, deberem expensas facere, deberet mutuatarius illas ferre, ergò & damnum, quod patior ratione mutui.

C A S U S VII.

Petrus mutuò dat Antonio florenos mille sub hac conditione, ut restituat post elapsum decem mensum decursum, & mentio nulla de compensatione damni facta est, atque interim decem mensibus nondum evolutis Petrus damnum patitur, an Antonius illud resarcire teneatur?

R. Antonium ad hoc cogi non posse, sed ac summum rogari, ut ex decoro, & congruo iudicio præster, quia Petrus mutuator censetur juri successisse, quando de compensatione damni mentionem non fecit, præsertim cùm inter sit mutuatarium, ut ab initio moneatur de auctario, ratione damni obventuri, persolvendo; quia alià forsà viâ sinè tali gravamine sibi consulere valeret, mutuum postulando ab alio, qui illud sinè suo damno præstare potest.

C A S U S VIII.

Antonius mutuat Petro cum obligatione red-
en-

reddendi sortem intra annum, imponitque onus reddendi s. aut 6. supra capitale, si ulterius differat solutionem; quaritur, an possit Antonius tutâ conscientiam pœnam illam conventionalem exigere, si Petrus fiat redditor morosus?

R. Contrâ nonnullos aff. dum adsunt certæ conditiones. Ratio est, quia jus tam naturale, quàm civile permittit, ut possint homines privati sese invicem pœnis conventionalibus obligare, ut ita, tum à contractu adimplendo, tum à solutione facienda tollatur omnis pigritia, & morositas culpabilis. *L. Si pacto 14. Cod. de pactis.*

Certæ autem conditiones hæ sunt: 1. Est, ut pœna sit omninò libera, & acceptata ex parte mutuataris; quia possunt quidem Superiores imponere pœnam subdito invito, non autem privati, nisi consentienti, & volenti. 2. Ut pœna non apponatur in fraudem usurarum, quod censetur fieri, quando quis videns non posse ob mutuum lucrum exigere, utitur pœnæ prætextu ad palliandum lucrum. 3. Ut pœna sit moderata, quia excessivam reprobatur caput significante. *7. de pignoribus.* 4. Ut mora sit culpabilis, & notabilis. *Notabilis*, quia cum dilatio unius, alteriusvè diei sit modica, & quasi nulla reputetur, non esset culpæ pœna proportionata. *Culpabilis*, quia nisi ob culpam, non imponitur pœna; & ideo si quis factus sit ad solvendum impotens sine sua culpa, *V. G. ex naufragio, incendio, &c.* non debet pœnam solvere. 5. Ut, qui deficit tantùm in media parte solutionis, tantùm subeat medietatē pœnæ.

§. 3. *An montes Pietatis, & Lombardi
sint usurarij?*

MONS Pietatis nihil aliud est, saltem in his locis, quàm cumulus pecuniarum, ad subventionem indigentium mediante mutuo destinatus. Alius est ex puris eleemosynis, alius ex pecuniis ad censum levatis, alius mixtus. Mons 1. generis cœpit Perusii in Italia an. 1450. sub his conditionibus, ut soli istius loci pauperes mutuum indè reciperent, & quidem in summa determinata, & ad determinatum tempus, dato priùs pignore, modicoque pretio pro ministrorum sustentatione assignato.

Montes Pietatis secundi generis erecti sunt in Belgio anno 1619. tempore Alberti Austriaci, & Isabellæ sub iisdem fermè conditionibus, quibus suprâ, nisi quòd posset quilibet indigens, sive dives, sive pauper, indè mutuum recipere, modò tamen non solùm pro Ministris, sed etiam pro censuum solutione, domûsque erectione, & reparatione aliquid tribueretur.

Montibus Pietatis ob civium penuriam non sufficientibus, adjecti sunt Principum auctoritate mutuatores publici, vulgò Lombardi, eò quòd modus ille mutuandi à Lombardis initium habuerit: hi autem vix differunt à montibus Pietatis secundi generis, nisi quòd aliquid ultra assignetur mutuatoribus ratione lucri cessantis. His positis

¶. 1. Montes Pietatis primi & secundi generis
non

non sunt usurarii, quia modicum, quod in illis recipitur ultrà sortem, non datur vi mutui, sed pro ministrorum sustentatione, qui non tenentur gratis laborare; unde montes illos sub Paulo II. Sixto IV. Innoc. VIII. & Alex. VI. erectos, confirmavit Leo X. in Conc. Lateran. tanquam pietatis & misericordiæ exercitia, propositis indulgentiis fidelibus, qui ad eorum erectionem suis eleemosynis concurrerent &c.

Quod ad secundos attinet, neque in illis aliquid exigitur ultrà sortem ratione mutui, sed ex justo titulo, nempe ad montium conservationem, administrationem, exonerationem. Præterea licitum est, & ab usura immune, in montibus primi generis aliquid exigere pro ministrorum labore, & sustentatione; quidni, & quando exigitur in montibus secundi generis aliquid pro censuum solutione? Accedit, quòd hi montes fuerint erecti ex consensu & consilio Archi-Episcoporum, Episcoporum, multorumque Belgii Theologorum, qui omnes, re attentè examinatâ, & in statera Domini libratâ, indicârunt non esse usurarios.

§. 2. Etiam ab usura videntur immunes Lombardi, modò servant ad amissim Principum, aut Magistratum edicta, non excedant pretium taxatum, nec plus recipiant, quàm sit detrimentum, quod patiuntur ratione lucri verè & realiter cessantis.

CAPUT IV.

De Censibus, & Contractu Societatis.

§. I. Quid Census, & Quotuplex?

Census, aliàs redditus, accipitur tripliciter:
 1. Pro pensione annua. 2. Pro jure ad illam.
 3. Pro contractu censuali.

Census in prima acceptatione est pensio annua, V. G. 100. florenorum ex persona, vel re alterius utili, ac fructifera, perceptibilis.

In secunda, est jus percipiendi annuam pensionem ex re, vel persona alterius utili, ac fructifera.

In tertia est Contractus, quo jus percipiendi annuam illam pensionem emitur, aut venditur. Potissimum hinc agimus de censu, quatenus est jus percipiendi annuam pensionem. Qui gaudet illo jure, dicitur *Censuista*; qui autem gravatur illo onere annuæ pensionis, dicitur *Censuarius*.

Census alius est *reservativus*, dum quis transfert rem suam in alterum, quoad dominium directum, & utile, servato sibi jure annuam pensionem ex illa percipiendi; alius *consignativus*, dum quis super bonis suis, aut propriâ personâ consignat alteri jus ad pensionem annuam, retento dominio directo, & utili.

Alius est *realis*, qui super re, alius *personalis*, qui super persona; alius *mixtus*, qui super re & persona alterius fundatur.

Est & alia census divisio *in perpetuum*, qui per se durat semper, & *in temporalem*, qui cum tem-

pore

pore expirat, ut est redditus vitalitius. Item *in redimibilem*, qui vel ex toto, vel ex parte exstingui potest per redditionem summæ capitalis, & *in irredimibilem*, qui sic exstingui nequit.

P. 1. An possit creari census novus, realis pecuniarius?

R. Aff. Et constat ex approbatione 5. Summorum Pontificum, Martini V. Bullâ *Regimini universalis Ecclesie*. Nicolai V. Bullâ *Sollicitudo*. Callixti III. Bullâ *Regimini universalis Ecclesie*. Pauli III. Bullâ *Dilectus*, & Pii V. Bullâ *Cum onus*. Et hoc manifestè ostendo evertendo simul fundamentum adversariorum: ideo secundùm ipsos, contractus ille est illicitus, quia nihil est aliud, quàm mutuuum formale, aut virtuale, cùm dentur 100. V.G. ut recipiantur singulis annis 5. salvâ manente sorte, quod idem est, ac mutuare 100. cum lucro annuatim recipiendo, donec reddatur capitale; sed si staret hoc fundamentum, etiam usurarius esset census fructuarius, cùm nihil esset aliud, quàm mutuare 100. cum pacto recipiendi tot fructus ex agro, donec refunderetur capitale; ergò. Utrobique igitur intervenit vera emptio & venditio.

2. An sint liciti census personalis, & vitalitius?

R. 1. Censum personalem, spectato jure naturæ, licitum esse, si persona, super qua census fundatur, sit fructifera; quia sicut operas meas licitè eloco, ita similiter jus ad utilitatem indè speratam licitè vendo. An autem jure

po-

238 TRACTATUS DE CONTRACTIBUS.

positivo sint prohibiti, disputatur, & præplacet pars aff. præsertim in locis, ubi viget Constitutio Pii V. *Cum onus*, sed hanc in Belgio locum non habere, liquet ex praxi contraria ibidem creandi census personales. Idem de Gallia, Germania, Sicilia, Hispanis testatur Lessius.

R. 2. Etiam census vitalitius licitus est. Constat ex praxi timoratorum recepta.

3. An census perpetui & irredimibiles sint liciti?

R. Aff. Si spectetur jus naturæ: quia emptio fundi frugiferi in perpetuum est licita, ergo etiam census realis: siquidem jus ad percipiendam utilitatem fundi frugiferi non minùs potest vendi in perpetuum, quàm ipse fundus, hi tamen census in Belgio per legem Caroli V. anno 1528. Bruxellis latam, prohibiti sunt.

4. An liceat censum emere pretio minori, & vendere majori?

R. Aff. Quia potest fieri, quòd nunc plùris valeat, quàm valeret, quando fuit institutus: undè sicut domum possum minori pretio emptam majori pretio vendere, si ejus pretium secundùm communem æstimationem creverit, quid ni & similiter censum?

5. An liceat pacisci de censu solvendo, quamvis res ei subjecta pereat?

R. 1. Non tantùm per Constitutionem Pii V. vetitum id est, sed etiam jure naturæ illicitum hoc sensu, quòd non liceat pacisci de redditu tunc solvendo per modum redditùs: quia red-
di-

ditus est jus ad percipiendam pensionem ex re frugifera, & tunc pensio exigeretur à censuario titulo ficto.

R. 2. Tale pactum non censetur jure naturæ illicitum, si, pereunte re censui subjectâ, exigam annuam pensionem, non ut pensionem, seu redditum, sed alio titulo, V. G. asscuracionis, quo mihi censuarius asscuravit pensiones omnes, si res censui subjecta fortè periret: possum enim curare asscurari pensiones omnes per tertium, à quo totum periculum suscipiatur dato justo pretio, cur id ipsum cum censuario fieri nequeat?

CASUS IX.

Petrus, & Paulus emerunt censum super eadem rem, quæ postea ita deterioratur, ut utrique censui solvendo sit insufficiens, quaritur, uter sit preferendus?

R. Petrus, qui prior emit; quia obligatio census habet speciem hypothecæ. Præterea juxta regulam § 4. juris in 6. *Qui est prior tempore, prior est jure.*

§. 2. De Contractu Societatis.

Contractus Societatis est, *Conventio plurimum ad negotiationem, quæstamque communem aliquid pretio æstimabile, V. G. pecuniam, laborem, industriam, merces, aut alia negotiationis instrumenta conferentium.*

R. Quid requiritur, ut contractus Societatis sit undequaque justus?

R. 1.

R. 1. Ut singuli verè aliquid conferant in commune, &, quòd collatum statim fiat commune. 2. Ut lucrum, & damnum fiant communia. 3. Ut lucrum dividatur secundùm proportionem ejus, quod quisquè contulit. 4. Ut Societas ineatur ad reportandum lucrum ex negotiatione licita.

C A S U S X.

Joannes, & Jacobus bis mille florenos in societatem conferunt; quia verò summa capitalis, variis exponitur periculis, Joannes curat eam assicurari à Jacobo; præterea quia spes est reportandi lucri, Joannes quoquè curat sibi assicurari certum lucrum per Jacobum, dato illi pretio justo pro periculo quod suscipit: quaritur an triplex ille contractus cum eodem æquitati repugnet?

R. Si ejusmodi contractum, practicè loquendo, periculi plenum existimes, non reluctor; si jure naturæ semper veritum putes, non assentior. Siquidem est cum diversis (inità namque societate cum uno, possum curare assicurari fortem, & lucrum speratum ab aliquo tertio, qui non est pars societatis) ergò jure naturæ licitus est cum eodem: ubi enim servatur æqualitas rei ad rem, nihil interest quòcum contractus ineatur. Neque justitia commutativa respicit personam, sed æqualitatem inter rem, & rem.

C A S U S XI.

Quomodo faciendà est divisio lucri, & summa capitalis, quæ superest, finitâ societate, quando unus V.G. contulit operam, & industriam, alter verò pecuniam?

Si opera & industria ejusdem supponantur valoris cum pecunia, prorsus æqualiter omnia dividenda sunt, quandoquidem, moraliter loquendo, æquè multum in societatem contulerit. Si verò valor industriæ V. G. tantum medietati pecuniæ in societatem collatæ, æquiponderet, primus, qui pecuniam dedit, summam datam, & alter pretium suæ industriæ accipiat; tum lucrum ita dividatur, ut collator pecuniarum, conformiter ad excessum pecuniæ collatæ, plus de illo participet.

CAPUT V.

De Cambio.

Cambium strictè acceptum est, *Mutuatio pecuniae pro pecunia secundum quantitatem, vel speciem, vel locum diversâ, cum lucro camporis.*

Cambium aliud est *reale*, seu *verum*, in quo justè lucrum reportatur, aliud *siccum*, seu *fictum*, quod fit cum titulo injusto.

Cambium etiam dividitur in *minutum*, seu *manuale*, & in *locale*, quod alio nomine dicitur *Cambium per literas*.

Minutum est, *Commutatio pecuniae pro alia diversa, in eodem loco & quasi de manu in manum*, ut si permutes nummum aureum cum argenteis. *Locale* est, *permutatio pecuniae presentis cum distante, seu in alio loco existente*; ut si campor accipiat hic pecunias, ut similem summam Bruxellis numerari curet.

P. 1. An in Cambio minuto possit aliquid accipi supra valorem nummi legalem?

Prænotandum, quòd duplex sit valor pecuniæ, unus legalis, qui lege Principis imponitur, alius naturalis, qui ex bonitate naturæ, ex antiquitate, ex majori ad commercia utilitate &c. desumitur. Ad quæstionem

1. Aff. Quia possunt subesse tituli justî, ut *lucrum cessans*, aut *damnum emergens*, ut si intendebas nummos tuos aliò, ubi pluris valent, deferre, aut negotiationi cum spe lucri applicare: item si ratione officii cambiendi, à Principe impositi, tenearis esse paratus ad cambiendum, pecunias variæ speciei conquirere, pericula, & expensas, etiam ratione sustentationis famulorum subire &c. Hæc omnia simul sumpta pretio æstimari queunt.

2. An in Cambio locali aliquid exigî possit?

1. Aff. Et constat ex omnium mercatorum praxi, & consensu, qui unanimiter modum illum cambiendi cum lucro recipiunt, & participant, nullo reclamante. Ratio est, quia beneficium transportandi formaliter, aut virtualiter pecuniam de loco in locum in gratiam Campsarii, est pretio æstimabile, cum per hoc eximatur Campsarius à periculis, expensis, laboribus, quos deberet pro transportatione subire. Deindè Cambium hujusmodi involvit quamdam affecurationem pecuniæ transferendæ in gratiam Campsarii.

Attendendum, quòd non liceat exigere

tantum lucri, ac si pecuniæ formaliter tra-
jicerentur de loco in locum pro transporta-
tione virtuali, quæ consistit in eo, quòd
Campfor habeat in alio loco corresponden-
tem, qui pecuniam hîc numeratam ibidem
refundat, quia hîc minus subest molestiæ
& periculi.

3. Quid Cambium Francofurtense, & an licitum?

R. Est illud, *in quo campfor exigit majus lucrum
secundùm proportionem longitudinis temporis,
quo differtur restitutio pecunia prænúmerata.*
V. G. nundinæ celebrantur bis in anno Franco-
furti, scilicet in Paschate, & in Septembri,
quæritur: an campfor dans pecunias, secundis
nundinis recipiendas, possit exigere amplius,
quàm si restitutio fieret primis nundinis?

R. Hoc per se esse illicitum, seclusis extrinsecis:
quia carentia pecuniæ ad tantum tempus non
est titulus sufficiens ad exigendum aliquid ul-
trà sortem. Si tamen accedant alii tituli, V. G.
lucrum cessans, vel damnum emergens, &
majus lucrum cesset, quia restitutio differtur
ad secundas nundinas, non est dubium, quin
jure naturæ majus auctarium exigi queat.

Quid sit cambium Byzantinum, quod &
Placentinum dicitur, declarabit

C A S U S XII.

*Indiges Antverpiæ aureis mille, quos quia tibi
nolo mutuare, sed dumtaxat ad cambium dare cum
iusto lucro cambij, ut peccatum usuræ non incurram,
rogas tibi dari ad cambium locale restituendos meo*

Q 2

Pre

Procuratori Placentiæ, vel Byzantiæ, (quæ sunt urbes Mercatoribus, & mercibus destinatæ) sed quia Placentia non habes Procuratorem, qui aureos tibi numeret, nec fidem, nec pecuniam, assigno tibi meum Procuratorem, ut fiat Procurator utriusque, & mihi ibidem pro te respondeat, susceptumque debitum sibi solvat, quatenus diversas personas representat, & rursus eandem pecuniam remittat Antverpiam per cambium, scribens novam obligationem pro mille aureis, quasi denuò ad cambium acceperit, eamque ad me transmittens, ut à te accipiam mille aureos Antverpiæ cum lucro cambii, & recambii. Queritur, an hoc licitè fiat?

R. Totum pendere ab intentione eorum, qui ad istud cambium concurrunt: nam si campfor, & campfarius seriò intendant cambium, & recambium, & Procurator campforis seriò fiat Procurator campfarii Placentiæ, ibidemque nomine campfarii verè, & sincerè respondeat, aut sibi ipsi in persona campforis solvat, &c. non video, quid iniustitiæ subsit, quandoquidem ratione cambii, & recambii aliquid exigi possit.

Si autem hæc non gerantur seriò, cambium istud est omninò siccum, & usura palliata, eò quòd totum lucrum à parte rei accipiat, vi mutui.

☞ (†) ☞

CA.

CAPUT VI.

De Fide-jussione, Affecuratione, Conductione, Locatione, Emphyteusi, Feudo, Pignore, & Hypotheca.

Fidejussio est, *Susceptio obligationis aliena cum onere eam adimplendi, si à principali debitore non impleatur, sic tamen, ut obligatio principalis debitoris ideo non exstinguatur.*

P. I. Quæ requiruntur conditiones, ut fide-jussor aliquid accipiat ratione periculi, cui se exponit?
 1. Quòd pro fide-jussione licitè aliquid exigatur, communis doctrina est, quia subire periculum, numquam fortè recuperandi, quod loco principalis debitoris solvitur, censetur pretio æstimabile: sed certæ requiruntur conditiones, quarum prima: ut fide-jussor non teneatur plusolvere, quàm principalis. 2. Ut principalis verè obligetur, hinc fide-jussio pro solutione usurarum est invalida. 3. Ut fide-jussor non obligetur aliter, quàm debitor principalis, nisi se arctius obligarit. 4. Ut fide-jussor non possit conveniri, nisi excusso principali, nisi fide-jussor renuntiaverit beneficio præviæ excussionis.

Affecuratio est, alieni periculi in se susceptio, ut si suscipiam onus tibi satisfaciendi pro mercibus navi impositis, si navis pereat: cum autem talis susceptio sit pretio æstimabilis, pro affecuratione tutò aliquid exigitur.

Q. 3

2. QUES

2. Quæ conditiones requiruntur ad justitiam hujus contractûs?

ꝛ. 1. Ut pretium exigatur juxta proportionem periculi, quod creditur subesse, & æstimabilitatem rei, quæ assecuratur. 2. Ut periculum verè subsit, vel probabiliter timeatur: hinc nemo potest aliquid exigere pro assecuratione navis, quæ est in portu. Eâdem ex causa assecurarius curans assecurari navem, quam periisse novit, tenetur ad restitutionem illius, quod ab assecuratore accepit. 3. Ut, si res pereat, assecurator habeat jus in illam, dummodo satisfaciatur assecuratorio.

Locatio est, Contractus, quo res, vel persona conceditur ad usum, vel fructum dato pretio, vel mercede.

Conductio est, Contractus, quo res, vel persona accipitur ad usum, vel fructum dato pretio.

3. Quibus casibus conductor potest expelli?

ꝛ. 1. Si re conductâ abutatur, ut si ibidem aliam meretrices. 2. Si rei conductæ notabiliter noceat. 3. Si domus V. G. necessariò reparari debeat, quod fieri non posset, ipso inhabitante. 4. Quando supervenit causa, tempore contractûs non prævisa, ob quam inhabitatio ipsi locatori necessaria est. 5. Si conductor per biennium non solverit.

Emphyteusis est, Contractus, quo possessio, & dominium utile rei immobilis, retento directo, transfertur in alium sub onere reali annue pensionis. Debet autem transferri vel in perpetuum, vel ad tempus non minus decennio. Pen-

Feudum est, Contractus, quo sub onere fidelitatis & obsequii personalis transfertur possessio, & dominium utile rei immobilis, V.G. urbis, agræ &c. retento dominio directo.

Hypotheca est, Contractus, quo res immobilis nudâ conventionem, id est, absque traditione, obligatur creditori pro debito.

CAPUT VII.

De Emptione, & Venditione.

Commercium Belgarum, tum inter se, tum cum exteris Nationibus toto Orbe celeberrimum, amplam nobis suppeditat materiam, sed sicut in aliis tractatibus, ita & in hoc celebriores, & in praxi frequentiores tantum attingemus.

§. I. *Quid Emptio, quid Venditio? &c.*

Emptio est, *Pactio pretii pro merce.* Venditio est, *Pactio mercis pro pretio.* Negotiatio est, *Emptio rei, animo eam alienandi cum lucro, quæ licita est, teste S. Aug. scribente in 1. part. Psal. 70. Simulus fuero, non negotiatio mihi facit, sed iniquitas mea.*

Pretium rerum vendibilium est duplex, aliud *legitimum, vulgare* aliud. Legitimum est, *quod constituitur lege Principis, vel Magistratûs.* Vulgare autem, *quod commune, & prudenti hominum existimatione taxatur, & vocatur pretium fori.*

Pretium vulgare triplex est, *Summum, Medium, Infimum.* Summum est, *ultrâ quod ascendit*

nequit. Infimum, infra quod descendi non potest emendo. Medium, quod est inter pretium summum, & infimum.

Licitum est emere pretio infimo, & vendere summo sine injustitia, quia utrumque pretium justum est.

P. 1. An peccet, qui vendit merces ultrà pretium rationabiliter à Principe taxatum?

R. Aff. & quidem contra justitiam. Quemadmodum enim ad *Rectores civitatis pertinet, quae sint justae mensura rerum venalium, pensatis conditionibus locorum, & rerum. Et ideo has mensuras publicè auctoritate constitutas, praeterire non licet.* S. Thom. 2. 2. q. 77. a. 2. ad 7. ita ad Principem spectat, vel Magistratum, taxare pretia rerum, ita ut ea praeterire non liceat.

2. An Mercatores, qui habent res nullum habentes determinatum pretium, V.G. gemmas, picturas, &c. possint illas vendere tanti, quanti volunt?

R. Neg. Sed recurrendum ad aestimationem eorum, qui de similibus notitiam habent.

3. An emptor, idem est de venditore in pretio deceptus, possit rescindere contractum?

R. Quando venditor excessit dimidium pretii justii, datur locus rescissioni in foro externo, ut constat ex Cap. *Dilecti*: si autem non excedatur dimidium, nequidem datur actio contra excedentem, ne lites multiplicentur in infinitum.

Quod attinet ad forum conscientiae, semper
et

est obligatio ex parte illius, qui excessit, vel ad rescindendum contractum, vel ad excessum auferendum, licet alter non petat rescissionem, propter inæqualitatem, quæ alioquin manet inter pretium, & rem.

4. An liceat vendere carius creditò, quàm paratâ pecuniâ?

R. *Per se* illicitum id est, si vendatur supra summum pretium, quia carentia pecuniæ non est ex se pretio æstimabilis: licitum tamen est per accidens ratione lucri cessantis, vel damni emergentis: si quis autem ob dilatar. solutionem vendat pretio summo, cùm paratâ pecuniâ venderet pretio medio, non peccat contra justitiam, quia vendit pretio absolutè justo, licet caritas id aliquando dissuadeat.

5. An venditor teneatur rei vendendæ defectum emptori incognitum manifestare?

R. Aff. Unde qui sciens rem defectuosam vendidit, tenetur restituere pretium, quod accepit ultrâ valorem, & insuper compensare omnia damna, si quæ emerferint emptori: res enim non potest vendi supra suum valorem, nec emi absque injustitia, propter inæqualitatem, quæ ponitur inter mercem, & pretium.

CASUS XIII.

Mercator privatâ scientiâ novit copiam mercium brevè adfuturam, an tutò pergat communi pretio merces suas divendere?

R. Aff. Quemadmodum enim privata emptoris scientia de raritate mercium futura non auget

pretium, ita nec eadem scientia in venditore diminuit: nè tamen tali casu merces omnes undivendas; foret enim contra caritatem.

CASUS XIV.

Joannes emit à Petro Chirographum, seu debitum 100. florenorum, secundum se periculis, & difficultatibus obnoxium inferiori pretio, V. G. 90. 80. &c. juxta proportionem periculi, an licitè?

R. Aff. Quia talia debita communi æstimatione sunt minoris valoris, quàm si solutio foret in se facilis. Resolutio etiam locum habet, etiam si emptori, ob peculiarem industriam, artem &c. solutio supponatur impetratu facilis: quia hoc tribuitur fortunæ ejus, aut industriæ.

CASUS XV.

*Petrus petit 100. aureos mutuos à mercatore, qui renuit mutuare, sed paratus est illi vendere merces credito, sed summo pretio V. G. 105. vel 106. aureis, ut eas vendat pecuniâ numeratâ, cui voluerit: ille emptas offert mercatori, qui easdem emit pecuniâ numeratâ, sed minoris, pretio nimirum medio, vel infimo, V. G. 100. aureis, & ille manet debitor 105. Quando illæ merces revenduntur venditori, vocatur ille contractus ab Hispanis *Moharra*, ab Italis *Stocola*. Queritur, an usurarium?*

R. Aff. Quid enim aliud est mercatorem vendere Petro merces pretio ut 100. solvendas in fine anni, & statim easdem emere pecuniâ paratâ 90. quàm dedisse illi mutuo 90. recipienda in fine anni cum lucro 10. Conveniunt omnes, hunc similemque contractum esse usurarium, si
ani-

Animus usurarius sit, id est, capiendi lucrum ex mutuo sub prætextu & specie venditionis ad paliandum usuram.

CASUS XVI.

Plurimi mercatores, dum confitentur, nihil, aut parùm de usura vitio (idem est de campforibus, tabellariis, mutuatoribus) dicunt: quomodo se debet gerere Confessarius ergà tales?

R. Confessarius debet sibi formare ideam peccatorum, quæ similes homines, & talis conditionis committere solent: quotidianâ enim constat experienciâ, plerosque habere spiritum avaritiæ &c. de quo tamen non habent conscientiæ remorsum. Proindè interrogandi de qualitate negotiationis, quo animo negotientur, quid lucri ex negotiatione sperent, &c.

CASUS XVII.

Mercator committit proxeneta, sive illi, cui venditio commissâ est, certas vendendas merces sub determinato pretio, contingit, quòd proxeneta pluri vendat, queritur, an possit retinere augmentum, quod est ultrâ determinatum pretium?

R. Neg. Quia illud auctarium est pretium mercis, & cum merè pariat fructum suo domino, tenetur totum tradere principali venditori, à quo commissionem accepit. Casus etiam frequens est inter famulos, quibus Heri committunt curam emendi triticum, avenam, &c.

CAPUT VIII.

De Tributis, & Vectigalibus.

TRibutum, & Vectigal sumuntur aliquando late, ut significant omne illud, quod à privatis solvitur Principi, aut Rei-publicæ ad sustentationem, & communia onera ferenda.

Quandoque speciatim, ita ut tributum sit, *Pensio subditis imposita juxta cujusque media, presertim predialia ad Principis dignitatem, & onera communia ferenda.*

Vectigal autem, Pensio pro rebus, quæ in civitatem, vel Provinciam adferuntur, vel efferuntur, solvenda, vel pro transvectione mercium per pontes, & flumina, vel pro transitu per viam, aut locum ratione custodia, protectionis, vel reparationis viarum &c.

P. 1. Quæ requiruntur conditiones, ob quas tributa & vectigalia justè possint imponi?

R. Hæ quatuor: 1. Ut sit autoritas in imponente. 2. Ut imponatur ex causa rationabili. 3. Ut in modo imponendi servetur proportio respectu status cujusque. 4. Ut pro majori parte rebus, ad usum vitæ humanæ, & familiæ sustentationem non necessariis, quoad fieri potest, imponantur.

2. An solutio tributorum & vectigalium obliget in conscientia?

R. Aff. Constat ex verbis Apost. ad Rom. 13. v. 5. & 6. *Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.*

Idea

Ideo enim & tributa prastatis &c. Hinc patet, defraudatorem vectigalium, aut tributorum, si justa fuerint, ad restitutionem obligari.

TRACTATUS

DE

*SACRAMENTIS IN GENERE,
ET TRIBUS IN SPECIE.*

CAPUT PRIMUM.

Quid Sacramentum, & qui ejus effectus?

Medicinalium gratiarum fontium Auctorem D. N. JESUM Christum, sponsam suam tam amplis stipasse monilibus, ut illa Sacramentorum (quæ sunt *invisibilis gratiæ signa ad nostram sanctificationem Divinitus instituta à Christo Domino*) formas, ac materias mutare non valeat, opinor.

Sacramenta novæ Legis, ab egenis & infirmis Mosaicæ Legis elementis penes causalitatem, quæ tantum moralis est, differunt in hoc, quod illa gratiam causent ex opere operato, hæc ex opere operantis.

Minister, qui in Sacramentorum administratione materiâ utitur incertâ, certâ rejectâ, non solum proximo injuriosus, sed & ipsi Deo irreligiosus est, nisi materiam adhibere certam necessitas non patiatur.

Si quis materiam, vel formam substantialem

mu-